

Юридичні науки

УДК 347.962.6

Скоромний Ярослав Ігорович

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури
Львівський університет бізнесу та права*

Скоромный Ярослав Игоревич

*кандидат юридических наук,
преподаватель кафедры судоустройства, прокуратуры и адвокатуры
Львовский университет бизнеса и права*

Skoromnyy Yaroslav

*PhD in Law,
Lecturer of the Department of Judiciary, Prosecution and Advocacy
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0002-4067-710X*

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СУДДІВСЬКОМУ КОРПУСІ: ПОНЯТТЯ
ТА ВИДИ**

**ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ
ПРАВОНАРУШЕНИЙ В СУДЕЙСКОМ КОРПУСЕ: ПОНЯТИЕ И
ВИДЫ**

**ORGANIZATIONAL AND LEGAL MEASURES TO PREVENT
OFFENSES IN THE JUDICIAL MANPOWER: CONCEPT AND TYPES**

Анотація. У статті представлено організаційно-правові заходи запобігання правопорушенням у суддівському корпусі з позиції сутності та різновидів. Встановлено, що для запобігання правопорушенням, що вчиняються суддями, необхідно сформулювати та реалізувати цілісний

комплекс різних заходів та інструментів протидії та нейтралізації наявних та потенційних випадків настання таких правопорушень. З'ясовано, що запобігання правопорушенням, що вчиняються суддями, відбувається на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях. Доведено, що заходи запобігання правопорушенням, що вчиняються суддями на спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях, першочергово націлені на встановлення, усунення та попередження правопорушень, які вчинили, вчиняють та можуть вчинити судді. Встановлено, що процес запобігання правопорушенням, що вчиняються суддями у суддівському корпусі на індивідуальному рівні, охоплює ряд організаційно-правових заходів, націлених на мотивування правомірної поведінки кожного судді відповідно до приписів правових норм. З'ясовано, що для запобігання правопорушенням, що вчиняються суддями у суддівському корпусі, а також поза межами посадових обов'язків суддів, вагоме значення відіграють приписи суддівської етики. Доведено, що особливу роль у процесі запобігання правопорушенням, що вчиняються суддями в контексті виконання службових обов'язків, відіграє інститут юридичної відповідальності суддів. Визначено, що важливими заходами запобігання правопорушень, що вчиняються суддями, виступають кваліфікаційне оцінювання суддів, регулярне оцінювання суддів, суддівське дос'є, надання методичної допомоги апеляційними судами та вищими спеціалізованими судами, пленуми вищих спеціалізованих судів, систематичне проведення спеціальних перевірок даних на основі визначення їх відповідності законодавчим вимогам, роз'яснювальні та профілактичні роботи поміж суддями. Встановлено, що у законодавстві не визначено ні форм, ні способів надання методичної допомоги суддям, тому, відповідно до практики судочинства, формами надання методичної допомоги суддям можуть виступати: відповіді на запитання суддів нижчого рівня суду,

різні інформаційні листи, систематичні наради, проведення семінарів, участь суддів у підведеннях підсумків в місцевих судах, проведення лекцій у територіальних відділеннях Національної школи суддів України. Запропоновано перспективи подальших досліджень в окресленому напрямку, які полягають у комплексному дослідженні процесу запобігання правопорушенням, що вчиняються суддями, відповідно до положень законодавства України.

Ключові слова: *судова влада, суддя, суд, правопорушення, правосуддя, судочинство.*

Анотація. *В статье представлены организационно-правовые меры предупреждения правонарушений в судебском корпусе с позиции сущности и разновидностей. Установлено, что для предотвращения правонарушений, совершаемых судьями, необходимо сформировать и реализовать целостный комплекс различных мероприятий и инструментов противодействия и нейтрализации имеющихся и потенциальных случаев наступления таких правонарушений. Выяснено, что предупреждение правонарушений, совершаемых судьями, происходит на общесоциальном, специально-криминологической и индивидуальном уровнях. Доказано, что меры предупреждения правонарушений, совершаемых судьями на специально-криминологическом и индивидуальном уровнях, в первую очередь нацелены на установление, устранения и предупреждения правонарушений, совершивших, или правонарушений, которые осуществляют и могут осуществить судьи. Установлено, что процесс предупреждение правонарушений, совершаемых судьями в судебском корпусе на индивидуальном уровне, охватывает ряд организационно-правовых мер, направленных на мотивирование правомерного поведения каждого судьи в соответствии с предписаниями правовых норм. Выяснено, что для предотвращения*

правонарушений, совершаемых судьями в судебном корпусе, а также за пределами должностных обязанностей судей, большое значение играют предписания судебной этики. Доказано, что особую роль в процессе предотвращения правонарушений, совершаемых судьями в контексте выполнения служебных обязанностей, играет институт юридической ответственности судей. Определено, что важными мерами предотвращения правонарушений, совершаемых судьями, выступают квалификационные оценивания судей, регулярные оценивания судей, судебное досье, оказание методической помощи апелляционными судами и высшими специализированными судами, пленумы высших специализированных судов, систематическое проведение специальных проверок данных на основе определения их соответствия законодательным требованиям, разъяснительные и профилактические работы между судьями. Установлено, что в законодательстве не определено ни форм, ни способов оказания методической помощи судьям, поэтому, согласно практики судопроизводства, формами предоставления методической помощи судьям могут выступать: ответы на вопросы судей низшего уровня суда, различные информационные письма, систематические совещания, проведение семинаров, участие судей в подводах итогов в местных судах, проведение лекций в территориальных отделениях Национальной школы судей Украины. Предложено перспективы дальнейших исследований в очерченном направлении, которые заключаются в комплексном исследовании процесса предупреждения правонарушений, совершаемых судьями в соответствии с положениями законодательства Украины.

Ключевые слова: судебная власть, судья, суд, правонарушения, правосудие, судопроизводство.

Summary. The article presents organizational and legal measures for the

prevention of offenses in the judiciary from the standpoint of the essence and varieties. It has been established that in order to prevent offenses committed by judges, it is necessary to form and implement an integral set of various measures and tools to counteract and neutralize existing and potential cases of such offenses. It was found that the prevention of offenses committed by judges occurs at the general social, special criminological and individual levels. It has been proven that measures to prevent offenses committed by judges at the special criminological and individual levels are primarily aimed at establishing, eliminating and preventing offenses committed or offenses that are carried out and can be carried out by judges. It has been established that the process of preventing offenses committed by judges in the judiciary at the individual level covers a number of organizational and legal measures aimed at motivating the lawful behavior of each judge in accordance with the prescriptions of legal norms. It was found that the prescriptions of judicial ethics are of great importance in order to prevent offenses committed by judges in the judiciary, as well as outside the official duties of judges. It has been proved that the institution of judicial responsibility of judges plays a special role in the process of preventing offenses committed by judges in the context of performing their official duties. It has been determined that important measures to prevent offenses committed by judges are qualification assessment of judges, regular assessment of judges, judicial dossier, provision of methodological assistance by courts of appeal and higher specialized courts, plenary sessions of higher specialized courts, systematic special checks of data based on determining their compliance with legislative requirements , explanatory and preventive work between judges. It has been established that the legislation does not define either the forms or methods of providing methodological assistance to judges, therefore, according to the practice of legal proceedings, the forms of providing methodological assistance to judges can be: answers to questions of judges of the lower level of the court, various information letters, systematic meetings,

seminars, participation judges in summing up the results in local courts, conducting lectures in the territorial offices of the National School of Judges of Ukraine. Prospects for further research in the outlined direction, which consist in a comprehensive study of the process of preventing offenses committed by judges in accordance with the provisions of the legislation of Ukraine, are proposed.

Key words: *judiciary, judge, court, offenses, justice, legal proceedings.*

Постановка проблеми. Дослідження доводять, що сутність поняття відповідальність суддів виникає із трактування поняття судова влада. При цьому, судова влада за своєю суттю призначена для відновлення порушених прав у незалежності від того, хто і за яких обставин їх порушував. Так, судова влада націлена на нейтралізацію дій правопорушників з метою недопущення у перспективі вчинення таких правопорушень повторно. Водночас існують випадки, коли судді виступають у ролі правопорушників, і тим самим перешкоджають здійсненню справедливого правосуддя.

З огляду на зазначене, актуальність тематики наукової статті націлена на дослідження основних засад запобігання правопорушенням у суддівському корпусі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика запобігання правопорушенням у суддівському корпусі на сьогодні є широко досліджуваною серед багатьох вчених-правників та практиків-юристів, зокрема дослідження в окресленому напрямку проводять А. А. Бандурка [1], Я. І. Галинський [2], А. П. Закалюк [3], О. М. Литвинов [4], О. Литвак [5], О. М. Овчаренко [6], М. А. Філіппов [7], А. В. Шевченко [8], О. Ю. Шостко [9] та інші.

Разом з тим, основні засади запобігання правопорушенням у суддівському корпусі регулюються положеннями Закону України «Про

судоустрій і статус суддів» [10].

Однак, як показує аналіз літератури [1–17], проблематика запобігання правопорушенням у суддівському корпусі є ще не до кінця вивченою та потребує проведення ґрунтовніших досліджень, зокрема у напрямку дослідження організаційно-правових заходів запобігання правопорушенням у суддівському корпусі.

Мета статті. Метою статті є представлення організаційно-правових заходів запобігання правопорушенням у суддівському корпусі з позиції сутності та різновидів.

Виклад основного матеріалу дослідження. З позиції А. В. Маляренка, основними цілями функціонування інституту юридичної відповідальності суддів виступають [7; 17]:

- 1) надання гарантій на забезпечення надійного правового захисту громадян;
- 2) впровадження справедливих та належних стандартів і норм професійної поведінки суддів;
- 3) формування у громадян довіри до непідкупності та незалежності суддів та підкореності їх тільки закону;
- 4) представлення перед громадянами ситуацій дотримання суддями тільки високих стандартів і норм поведінки, а також високого рівня справедливості у здійсненні правосуддя та ухваленні судового рішення;
- 5) забезпечення допомоги суддям у напрямку зміни етичних норм їх поведінки;
- 6) використання інструментів юридичного впливу на суддів, за якими закріплена неналежна поведінка у ході чи за результатами здійснення правосуддя.

З огляду на те, а також, виходячи із цілей інституту юридичної відповідальності суддів, визначених вище, слід відмітити, що такі цілі у більшій мірі підходять під завдання інституту юридичної відповідальності

суддів.

Щодо розуміння особливостей функціонування інституту юридичної відповідальності суддів, то відповідно до досліджень А. В. Шевченка, дисциплінарна відповідальність суддів полягає у забезпеченні належного рівня виконання суддями посадових обов'язків, дотриманні ними дисципліни, що у перспективі сприятиме досягненню стабільності розвитку та функціонування системи судової влади в Україні та забезпечення прав зацікавлених громадян на здійснення справедливого правосуддя [8, с. 12].

Відповідно до окресленого, головна мета діяльності інституту юридичної відповідальності суддів націлена на досягнення цілісності об'єкта цього інституту, зокрема на забезпечення дотримання фундаментальних прав людини і громадянина, а також на проведення справедливого і водночас незалежного правосуддя із формуванням на цій основі гарантій реалізації таких прав. Тому, для досягнення мети інституту юридичної відповідальності суддів потрібно послідовно виконувати такі завдання, зокрема:

1) сформувати та сприяти реалізації механізмів встановлення правопорушень, що вчинені суддями і безпосередньо протидіяти їм, щоб у перспективі не виникало таких правопорушень;

2) забезпечити належні правові, організаційні та фінансово-економічні умови для виконання суддями посадових обов'язків, зокрема у напрямку проведення справедливого та незалежного правосуддя;

3) мотивувати дотримання етичних норм поведінки суддями через використання різних правових та організаційних заходів тощо.

Дослідження доводять, що випадки, коли неможливо належно вирішити проблематику притягнення суддів до юридичної відповідальності, на сьогодні є мало вивченими серед наукового кола вчених-правників та юристів-практиків. Тому, для розкриття цього

питання потрібно виходити із загальнотеоретичних підходів.

Так, у минулому для попередження кримінальних правопорушень, вчинюваних суддями, застосовувалося покарання з метою запобігання у подальшому таких правопорушень. При цьому, покарання застосовувалося і з ціллю профілактики вчинення правопорушень суддями [3, с. 154].

Відповідно до досліджень європейських вчених-правників процесуальним та матеріальним кримінальним законодавством виокремлювалося дві основні функції, якими передбачалося запобігання суддями правопорушень. Так, це [9, с. 17]:

1) функція захисту громадян (у тому числі суспільства загалом) від правопорушників (до прикладу суддів) та правопорушень (до прикладу тих, що вчиняються суддями);

2) функція гарантування захисту прав будь-якого громадянина, який обвинувачується у вчиненні правопорушення (до прикладу прав суддів, що обвинувачуються у вчиненні правопорушень).

За дослідженнями українського кримінолога В. В. Голіна для запобігання правопорушенням необхідно сформувати та реалізувати цілісний комплекс різних видів заходів та діяльності, які безпосередньо мають бути націлені на удосконалення суспільних відносин у державі. Це, своєю чергою, у перспективі сприятиме нейтралізації впливу негативних процесів та явищ, якими насамперед породжуються правопорушення [11].

Стосовно попередження кримінальних правопорушень, вчинюваних суддями, то, до прикладу, досить поширеною серед кримінологів виступає така класифікація заходів щодо недопущення виникнення правопорушень, яка насамперед полягає у [3, с. 154-162; 4, с. 21]:

1) запобіганні правопорушенням на загальносоціальному рівні (заходи цього рівня мають виходити із культурно-виховного та соціально-економічного характеру, які, до прикладу, мають бути націлені на подальше функціонування і розвиток суспільних відносин);

2) запобіганні правопорушенням на спеціально-кримінологічному рівні (заходи цього рівня повинні бути націлені на боротьбу із правопорушеннями із використанням на цій основі впливу державних органів, громадських організацій та громадян);

3) запобіганні правопорушенням на індивідуальному рівні (заходи цього рівня мають бути націлені на окрему особу з метою недопущення нею вчинення подальших правопорушень).

Аналіз досліджень засвідчує, що на сьогодні досить поширеною є думка про те, що особливим суб'єктом запобігання правопорушенням виступає суд [5, с. 97]. З огляду на те, вважається, що суд у ході розгляду судових справ [1, с. 176]:

1) розглядає та виокремлює причини і умови вчинення правопорушень;

2) досліджує правильність процесу розслідувань, здійснюваних слідчим і органами дізнання, у напрямку дотримання вимог законодавства стосовно виявлення та усунення умов і причин вчинення правопорушень;

3) здійснює перевірку законності заходів, які вжиті державними органами чи посадовими особами за поданням слідчого.

У ході дослідження встановлено, що однією із причин складності системи запобігання правопорушенням, вчинюваним суддями, насамперед має місце ситуація, за якої судді, як посадові особи державної судової влади, виступають основними суб'єктами запобігання правопорушенням. З одного боку суддями розглядаються та вирішуються судові справи стосовно обвинувачення винних у вчиненні ними правопорушень (як адміністративних, так і кримінальних), а з іншого – справи про оскарження рішень суддів про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності чи справи про відшкодування морального та/чи матеріального збитку у ході проведення цивільного правосуддя [2, с. 6].

Разом з тим, слід відмітити, що основне призначення

функціонування інституту юридичної відповідальності суддів полягає у запобіганні вчиненню суддями правопорушень у ході виконання ними службових обов'язків у суддівському корпусі. Що стосується запобігання правопорушень, вчинюваних суддями поза межами професійної діяльності, то такий процес насамперед покладений на органи соціального контролю, які застосовують ряд методів та засобів впливу на недопущення несприйнятної поведінки і її мінімізацію [2, с. 6].

При цьому, особливу роль у дотриманні суддями належних правил поведінки відіграють приписи суддівської етики. Приписами суддівської етики також передбачено запобігати правопорушенням суддів, вчинених поза межами їх посадових обов'язків.

З огляду на зазначене вище, варто виокремити три рівні запобігання правопорушенням. Відповідно до першого рівня, в основу якого покладено загальносоціальне запобігання правопорушень у суддівському корпусі, то тут гарантії щодо належної організації судової системи та діяльності суду повинна давати держава [6].

При цьому, в основі соціального контролю держави з метою запобігання правопорушень суддів у суддівському корпусі, має лежати [3, с. 154]:

1) контроль, який проводиться системою правосуддя та правової охорони за рахунок використання різних способів встановлення та припинення правопорушень;

2) внутрішній контроль, в основі якого лежить підтримка та схвалення інтересів суспільства, їх цінностей, норм та форм поведінки;

3) посередній контроль, в основі якого лежить контроль за діяльністю особи, яка виступає у ролі правопорушника;

4) контроль із застосуванням різних способів досягнення цілей у напрямку задоволення потреб, який не враховує чи зменшує потребу у задоволенні злочинних та неправомірних способів та форм такого

задоволення потреб.

Розглядаючи запобігання правопорушень на спеціально-кримінологічному рівні у суддівському корпусі, то тут слід зауважити, що такий процес являє собою комплекс правових, організаційних і економічних заходів, націлених на нейтралізацію умов і причин, через які суддями вчиняються правопорушення. Окрім того, таким контролем передбачається недопущення суддями правопорушень на різних етапах їх протиправної поведінки. Суб'єктами, які здійснюють запобігання правопорушень суддями, насамперед виступають правоохоронні органи, що уповноважені на виявлення та припинення кримінальних правопорушень. При цьому, правоохоронні органи також націлені на попередження та встановлення правопорушень, які здійснюються органами та посадовими особами судової влади, у тому числі суддями (до прикладу, найчастіше у випадках, коли судді обіймають адміністративні посади у судах, органах суддівського самоврядування чи органах, уповноважених на виконання дисциплінарних повноважень стосовно суддів (зокрема у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України та/чи у Вищій раді правосуддя).

Водночас запобігання правопорушенням, вчинюваним суддями у суддівському корпусі, на індивідуальному рівні охоплює ряд організаційно-правових заходів, націлених на мотивування правомірної поведінки кожного судді відповідно до приписів правових норм, при цьому, така поведінка не має суперечити головним принципам права [12].

Розглядаючи особливості мотивування правомірної поведінки кожного судді, то тут слід відмітити, що важливу роль у цьому процесі виконують законні інтереси, заохочення, суб'єктивні права та пільги, що гарантуються державою суддям. Так, насамперед, заходи мотивації правомірної поведінки кожного судді полягають у [13, с. 737]:

- 1) підвищенні рівня кваліфікації суддів;

2) методичній підтримці суддів у ході виникнення складних питань у системі здійснення правосуддя;

3) використанні методів переконання суддів у ході виникнення недоліків у процесі організації ними професійної діяльності;

4) спонуканні до особистих досягнень і професійних успіхів.

Виходячи із вивчення особливостей запобігання правопорушень суддями як на спеціально-кримінологічному рівні, так і на індивідуальному рівні, варто відмітити, що заходи запобігання, які виокремлені на цих рівнях, першочергово націлені на встановлення, усунення та попередження правопорушень, які вчинили, вчиняють та можуть вчинити судді.

Особливим заходом запобігання правопорушенням, вчиненим суддями, виступає проведення їх кваліфікаційного оцінювання. До прикладу, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [10] визначено основні засади проведення кваліфікаційного оцінювання суддів.

Так, відповідно до статті 83 «Завдання та підстави кваліфікаційного оцінювання» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [10] Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводить кваліфікаційне оцінювання суддів з ціллю визначення їх здатності (до прикладу як кандидата на посаду судді) проводити правосуддя за спеціально визначеними законом критеріями. При цьому, основними критеріями кваліфікаційного оцінювання суддів виступають: а) професійна етика; б) компетентність; в) добросовісність.

Основними етапами проведення кваліфікаційного оцінювання суддів виступають: а) етап складення іспиту; б) етап вивчення досьє і проведення співбесіди (відповідно до статті 85 «Етапи кваліфікаційного оцінювання» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [10]).

Окрім кваліфікаційного оцінювання суддів Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [10] також передбачено проведення

регулярного оцінювання суддів. З огляду на те, судді зобов'язані для підтримання належного рівня кваліфікації проходити підготовку у Національній школі суддів України. При цьому, регулярне оцінювання суддів проводиться протягом усього терміну перебування їх на посадах з ціллю визначення особистих потреб задля їх удосконалення, а також для стимулювання процесу підвищення кваліфікації суддями і професійного зростання (відповідно до положень статті 89 «Підготовка судді для підтримки його кваліфікації» та статті 90 «Завдання та порядок регулярного оцінювання судді» цього Закону).

Що стосується кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні, то відповідно до ч. 7 статті 56 «Права та обов'язки судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [10] суддя несе обов'язок підтверджувати законність усіх джерел походження майна, якими він володіє, у ході проходження кваліфікаційного оцінювання.

Згідно ч. 5 статті 69 «Вимоги до кандидатів на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [10] на посаду судді не може претендувати особа, яка була раніше звільнена із такої посади, відповідно до результатів кваліфікаційного оцінювання.

Подібні ситуації, де призначення інститутів кваліфікаційного оцінювання суддів є таким, як в Україні, спостерігаються у багатьох країнах СНД та ЄС. Так, до прикладу практика Італії стосовно професійного оцінювання суддів доводить, що один раз у 4-и роки судді мають пройти кваліфікаційне оцінювання, від результатів якого залежить подальша професійна діяльність суддів. При цьому, в Італії є 7-м рівнів кваліфікаційного оцінювання суддів. Кожен рівень кваліфікаційного оцінювання суддів призначений на відповідні посади, пройшовши який, суддя посідає нову посаду. Суддів також перевіряють на рівень їх компетентності, старанності, продуктивності та мотивації. Окрім того, до кваліфікаційного оцінювання представляються чіткі вимоги, які розробляє

та затверджує Вища рада магістратури. Кваліфікаційне оцінювання суддів проводять голови судів. Результати пройденого кваліфікаційного оцінювання суддя може оскаржити, попередньо звернувшись до регіональної судової ради чи до Вищої ради магістратури. Результати кваліфікаційного оцінювання суддів можуть бути позитивними, негативними чи неопозитивними. Якщо результати кваліфікаційного оцінювання судді є позитивними, то його підвищують у посаді, якщо негативними – то суддя має пройти переоцінювання через 2-а роки, а якщо неопозитивним – то суддя має пройти переоцінювання через рік, при чому заробітна плата в період переатестації суддям не підвищується. У випадку, коли суддя через 2-а роки знову отримує негативні результати за підсумками кваліфікаційного оцінювання, то його звільняють з посади судді відповідно до рішення, ухваленого Вищою радою магістратури, при чому, таке рішення суддя може оскаржити у адміністративному суді [14].

Водночас у Бельгії судді проходять кваліфікаційне оцінювання через 1-н рік після призначення їх на посаду судді, а далі – кожні 3-и роки. Результати кваліфікаційного оцінювання суддів не можна використовувати у дисциплінарному провадженні. До суду вищої інстанції мають бути подані звіти про результати кваліфікаційного оцінювання суддів у письмовій формі, при цьому, зміст таких звітів враховується для підвищення (пониження) суддів у посаді [14].

Натомість у Польщі перевірку професійної діяльності суддів проводить Міністерство юстиції Республіки Польща. Процедура кваліфікаційного оцінювання суддів проходить відповідно до положень статті 8 Закону «Про систему судів загальної юрисдикції». Окрім того, Міністерством юстиції Республіки Польща проводиться адміністративний нагляд за діяльністю та функціонуванням судової системи, а також [14]:

1) призначення на посаду та звільнення з посади голів судів загальної юрисдикції відповідно до подання органів системи суддівського

самоврядування;

2) контроль за ефективністю професійної діяльності голів судів та суддів;

3) відкриття дисциплінарного провадження відносно судді;

4) призначення судових адміністраторів;

5) винесення суддям попереджень стосовно виявленої неефективної організації суддями процесу професійної діяльності;

б) встановлення правил внутрішнього розпорядку трудової діяльності суду.

Відповідно до положень Висновку № 17(2014), винесеного Конституційною радою європейських суддів «Про оцінювання роботи судді, якості правосуддя та повагу до незалежності судової влади » від 23-го жовтня 2014 року основними аспектами процедури кваліфікаційного оцінювання суддів у країнах ЄС виступають [15]:

1) проведення у багатьох країнах ЄС формальних та неформальних систем кваліфікаційного оцінювання;

2) правові засади та алгоритм кваліфікаційного оцінювання суддів проводиться на основі правового законодавства відповідної країни;

3) якщо результати кваліфікаційного оцінювання суддів є незадовільними, то не завжди відбувається звільнення судді із посади, однак за винятком деяких випадків (до прикладу, коли суддя здійснив серйозне правопорушення, зокрема порушення дисциплінарних правил);

4) кваліфікаційне оцінювання суддів повинно проводитись, виходячи із об'єктивних критеріїв, при чому, основу мають становити насамперед якісні показники;

5) кваліфікаційне оцінювання суддів має проводитись тільки органами судової влади;

б) алгоритм проведення кваліфікаційного оцінювання повинен включати тільки належні процедури і базуватися на об'єктивній та

достовірній інформації.

З огляду на зазначене вище, та відповідно до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [10] процедура кваліфікаційного оцінювання суддів та процедура регулярного оцінювання суддів виступають важливими організаційно-правовими заходами запобігання правопорушенням, здійснюваним суддями. Так, процес проведення таких видів оцінювань покладений на орган дисциплінарної влади, який, до прикладу, може виявити попередньо вчинені суддями правопорушення чи попередити вчинення суддями нових правопорушень, здійснюючи, при цьому, заходи дисциплінарного впливу. Прикладом тут може слугувати випадок, коли Вища кваліфікаційна комісія України не дає підтверджень на здатність судді проводити правосуддя у суді чи відмовляє судді у наданні рекомендацій, необхідних для безстрокового обрання.

Як відмічалось вище, ще одним із важливих заходів запобігання правопорушення, вчинюваним суддями, виступає суддівське досьє. У цьому документі містяться дані про професійний розвиток та результати діяльності судді, копії всіх ухвалених рішень стосовно перебування його на посаді судді, рівень ефективності проведення ним судочинства, випадки притягнення його до дисциплінарної відповідальності, відповідність антикорупційним та етичним критеріям.

Дані суддівського досьє передаються до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від територіальних управлінь Державної судової адміністрації України. Це дає можливість відслідковувати інформацію про професійну діяльність кожного судді, а також завчасно визначати недоліки у його роботі.

Відтак, завдяки суддівському досьє органом дисциплінарної влади проводиться нагляд за діяльністю судді, її прозорістю. Що стосується періодичності та порядку заповнення суддівського досьє, то такі документи заповнюються відповідно до рішень Вищої кваліфікаційної

комісії суддів України спільно із Радою суддів України.

Варто зазначити, що окрім кваліфікаційного оцінювання суддів, регулярного оцінювання суддів, суддівського досьє, важливим організаційно-правовим заходом запобігання правопорушенням, вчинюваним суддями, виступає надання методичної допомоги апеляційними та іншими вищими спеціалізованими судами (відповідно до положень статті 27 «Повноваження апеляційного суду» та статті 32 «Повноваження вищого спеціалізованого суду» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [10]).

Так, надання методичної допомоги апеляційними судами та вищими спеціалізованими судами має базуватися на основі дотримання принципу незалежності суддів, тобто недопущення ситуації, коли вищий суд дає вказівки нижчому суду стосовно конкретної справи. Різного роду рекомендації, думки, поради щодо трактування законодавства, яке виходить з позиції суддів-кураторів, не виступає вказівкою, яка є обов'язковою до виконання, а також не перешкоджає судді місцевого суду самостійно здійснювати правосуддя [16].

Водночас у законодавстві не визначено ні форм, ні способів надання методичної допомоги. Тому, форми і способи надання методичної допомоги суддям на сьогодні виробляються практикою судочинства. Так, формами, наприклад, можуть виступати: а) відповіді на запитання суддів нижчого рівня суду; б) різні інформаційні листи; в) систематичні наради; г) проведення семінарів; д) участь суддів у підведеннях підсумків в місцевих судах; е) проведення лекцій у територіальних відділеннях Національної школи суддів України.

Окрім того, ключову роль для запобігання правопорушень, вчинюваних суддями, становлять пленуми вищих спеціалізованих судів (до прикладу такі пленуми носять рекомендаційний характер для судів нижчого рівня). Також запобігання правопорушень з боку суддів можна

домогтися через систематичне проведення спеціальних перевірок даних стосовно визначення їх відповідності законодавчим вимогам. Не менш важливе значення для запобігання правопорушень, вчинюваних суддями, має проведення різних роз'яснювальних та профілактичних робіт поміж суддями.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Результати опрацювання джерел [1–17] дозволяють представити організаційно-правові заходи запобігання правопорушенням у суддівському корпусі з позиції сутності та різновидів. В контексті цього встановлено, що:

– для запобігання правопорушенням, що вчиняються суддями, необхідно сформувавши та реалізувати цілісний комплекс різних заходів та інструментів протидії та нейтралізації наявних та потенційних випадків настання таких правопорушень;

– запобігання правопорушенням, що вчиняються суддями, відбувається на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях;

– заходи запобігання, які виокремлені на спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях, першочергово націлені на встановлення, усунення та попередження правопорушень, які вчинили, вчиняють та можуть вчинити судді

– запобігання правопорушенням, вчинюваним суддями у суддівському корпусі, на індивідуальному рівні охоплює ряд організаційно-правових заходів, націлених на мотивування правомірної поведінки кожного судді відповідно до приписів правових норм;

– для запобігання правопорушенням суддів у суддівському корпусі, а також поза межами їх посадових обов'язків, вагоме значення відіграють приписи суддівської етики;

– особливу роль у процесі запобігання правопорушенням, що вчиняються суддями в контексті виконання службових обов'язків, відіграє

інститут юридичної відповідальності суддів;

– важливими заходами запобігання правопорушень, вчинюваних суддями, виступають кваліфікаційне оцінювання суддів, регулярне оцінювання суддів, суддівське досє, надання методичної допомоги апеляційними судами та вищими спеціалізованими судами, пленуми вищих спеціалізованих судів, систематичне проведення спеціальних перевірок даних на основі визначення їх відповідності законодавчим вимогам, роз'яснювальні та профілактичні роботи поміж суддями;

– у законодавстві не визначеного ні форм, ні способів надання методичної допомоги, тому відповідно до практики судочинства формами надання методичної допомоги можуть виступати: відповіді на запитання суддів нижчого рівня суду, різні інформаційні листи, систематичні наради, проведення семінарів, участь суддів у підведеннях підсумків в місцевих судах, проведення лекцій у територіальних відділеннях Національної школи суддів України.

Перспективи подальших досліджень в окресленому напрямку полягають у комплексному дослідженні процесу запобігання правопорушенням, вчинюваним суддями, відповідно до положень законодавства України.

Література

1. Бандурка А. А., Давыденко Л. М. Противодействие преступности: теория, практика, проблемы: монография. Харьков: Основа, 2003. 368 с.
2. Галинский Я. И. Проблемы социального контроля в условиях формирования правового государства: укрепление законности и борьбы с преступностью в условиях формирования правового государства. М.: Наука, 1990. С. 6–9.
3. Закалюк А. П. Теоретична характеристика та обґрунтування системи

- державної протидії проявам злочинності / Правова система України: історія, стан та перспективи: монографія: у 5 т. Т. 5: Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В. В. Сташиса. Х.: Право, 2008. С. 154–162.
4. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні: монографія. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2008. 446 с.
 5. Литвак О. Загальнотеоретичні підвалини спеціально-кримінологічного запобігання злочинності // Право України. 2001. № 5. С. 98–103.
 6. Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: монографія. Х.: Право, 2008. 304 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/MonoOvcharenko.pdf
 7. Филиппов М. А. Судебная реформа в России. Судоустройство. Т. 1: Ч. 1]. СПб., 1871. 631 с.
 8. Шевченко А. В. Дисциплінарна відповідальність суддів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. 2013. 19 с.
 9. Шостко О. Ю. Протидія організованій злочинності в європейських країнах: монографія / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2009. 400 с.
 10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
 11. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Х.: Право, 2009. 288 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009/Kriminologia_2009.pdf
 12. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних

- вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009/TEorijaDerjav_2009.pdf
13. Теория государства и права: курс лекций / под ред. Матузова Н. И., Малько А. В. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2001. 776 с.
 14. Seibert-Fohr A. (Ed.). Judicial Independence in Transition. Beiträge Zum Ausländischen Öffentlichen Recht Und Völkerrecht. 2012. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-642-28299-7>
 15. Opinion n°17 on the evaluation of judges' work, the quality of justice and respect for judicial independence // Council of Europe Portal, 2020. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccje/opinion-n-17-on-the-evaluation-of-judges-work-the-quality-of-justice-and-respect-for-judicial-independence>
 16. Методичні рекомендації щодо надання Апеляційним судом АРК місцевим судам методичної допомоги в застосуванні законодавства (текст проекту). URL: https://zib.com.ua/ua/print/52945-metodichni_rekomendacii_schodo_nadannya_apelyacijnim_sudom.html
 17. Маляренко А. В. Підстави юридичної відповідальності суддів загальної юрисдикції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Національний університет "Одеська юридична академія". Одеса, 2013. 187 с.